

2008. gada 6. jūnijā

Enerģētikas politika Latvijā

1. Kopsavilkums.

Enerģētikas sektors ir viena no svarīgākajām uzņēmējdarbības vides nozarēm, tamdēļ ĀIPL cieši vēro enerģētikas politikas attīstību un atbalsta neseno Latvijas valdības iniciatīvu Latvijā būvēt divas jaunas spēkstacijas. Turklāt, ĀIPL uzskata, ka šī iniciatīva varētu būt pievilcīga ārvalstu investoriem, jo viņi ir ieinteresēti tieši lielizmēra investīciju projektos un enerģētikas sektors piedāvā šādas iespējas. Lai saņemtu konkurētspējīgus piedāvājumus no potenciāliem investoriem, kā arī nodrošinātu stabilas un ilgtspējīgas enerģijas cenas, ārvalstu investoriem un citiem patērētājiem, ĀIPL iesaka apsvērt vairākus papildus aspektus, realizējot abus jauno spēkstaciju projektus.

2. Rekomendācijas/Ierosinājumi

1. Mēs iesakām valdībai aktīvi rīkoties, lai izveidotu Latvijas elektroenerģijas pārvades sistēmas starpsavienojumu ar Zviedrijas elektrotīklu un padarītu šo starpsavienojumu pieejamu visiem elektrības tirgus dalībniekiem. Mēs aicinām valdību pēc iespējas aktīvāk turpināt darbu pie jaunu enerģijas ražošanas jaudu ieviešanas projektu sagatavošanas.
2. Mēs uzskatām, ka Latvijas valdībai būtu jāveicina reģionālā Baltijas pārvades sistēmas operatora izveide (*RTO*), pieprasot un attīstot detalizētākus noteikumus šāda RTO operatora izveidei un darbībai. Šāda RTO izveidošana Baltijas valstīs cita starpā varētu ļaut atkāpties no ES direktīvās prasītās energouzņēmumu darbības veidu īpašumtiesību nošķiršanas.
3. Latvija varētu izstrādāt veidus, kā motivēt un atalgot organizētas patērētāju grupas, enerģētikas kompānijas, kā arī mājsaimniecības, ražotājus un tirgotājus par jaudas prasību un elektrības patēriņa samazināšanu, nevis palielināšanu.
4. Mēs iesakām Latvijai nediskriminēt saules enerģijas resursus citu atjaunojamo enerģijas resursu vidū. ĀIPL iesaka Latvijas valdībai apsvērt, izvērtēt un īstenot atbalsta programmas saules enerģijai (kā arī citiem tīrajem atjaunojamiem resursiem, piemēram, vējam) vismaz tādā pašā līmenī, kādā tās ir pieejamas citās Eiropas valstīs, lai veicinātu investīcijas šajā enerģijas veidā. Saules PV paneļu ieviešanai ir ļoti svarīgi, lai esošās administratīvās procedūras attiecībā uz pieslēgšanos elektrotīklam būtu efektīvākas un būtiski vienkāršotas.

3. Pamatojums

Starpsavienojuma ar Zviedrijas elektrotīklu veicināšana

2008. gada 19. februārī Ekonomikas Ministrija nāca klajā ar visaptverošu ziņojumu par jauno spēkstaciju ieviešanas scenārijiem. Balstoties uz šo analīzi un papildus informāciju, ko nodrošināja Latvijas pārvades sistēmas operators (TSO), Latvijas valdība nolēma atbalstīt divu jauno spēkstaciju izveidi – 400 MV ogļu stacija Kurzemē (Liepājā vai Ventspilī) un 400 MV dabasgāzes stacija Rīgā. Nesen Gerharda kungs informēja investorus par valdības plāniem piesaistīt arī ārvalstu investorus Latvijas ekonomikas elektroenerģijas apgādes vajadzību nodrošināšanai.

Enerģētikas sektors ir viena no galvenajām uzņēmējdarbības vides nozarēm, tamdēļ ĀIPL cieši vēro enerģētikas politikas attīstību un atbalsta neseno Latvijas valdības iniciatīvu attīstīt divas jaunas spēkstacijas. Turklāt, ĀIPL uzskata, ka šī iniciatīva varētu būt pievilcīga ārvalstu investoriem, jo viņi ir ieinteresēti tieši lielizmēra investīciju projektos un enerģētikas sektors piedāvā šādas iespējas. Lai saņemtu konkurētspējīgus piedāvājumus no potenciāliem investoriem, kā arī nodrošinātu stabilas un ilgtspējīgas enerģijas cenas ārvalstu investoriem un citiem patērētājiem, ĀIPL iesaka apsvērt vairākus papildus aspektus, realizējot jauno spēkstaciju projektus.

Jaunās ogļu spēkstacijas ekonomiskais izdevīgums var tikt uzlabots, ja uz šo projektu analizē kombinācijā ar elektropārvades starpsavienojumu ar Zviedrijas elektrotīklu. Zemo Baltijas valstu enerģijas cenu kontekstā, šāds starpsavienojums ļautu potenciālajiem investoriem apsvērt ilgtermiņa elektroenerģijas iepirkuma līgumu (EIL) ne tikai ar vietējiem patērētājiem, bet arī ar lielākiem industriāliem patērētājiem Skandināvijas valstīs. Mēs ticam, ka piedāvājumi jaunajai ogļu spēkstacijai būs konkurētspējīgāki un izdevīgāki Latvijas tautsaimniecībai, ja investoriem tiktu radīta iespēja izmantot šādu EIL. Nesenās diskusijas par jaunās atomelektrostacijas izveidi Ignalīnā (Lietuvā) ir *de facto* parādījušas, ka starpsavienojuma pieejamībai uz Polijas un Zviedrijas energotīkliem ir liela loma šī projekta veiksmīgai norisei. Jau šodien poļu starpsavienojums ir neatņemama Ignalīnas atomelektrostacijas projekta sastāvdaļa. Ir arī jāpiemin, ka attīstīt vairāk kā vienu starpsavienojumu projektu starp Baltijas valstu un Zviedrijas energosistēmām ir maz iespējami. Tāpēc, mēs iesakām Latvijas valdībai rīkoties aktīvi, lai izveidotu šo starpsavienojumu tieši ar Latviju.

Jaunu (*Greenfield*) projektu attīstīšanas pieredze Latvijā skaidri norāda, ka lielizmēra investīciju projektus var ievērojami kavēt trūkumi administratīvajos procesos un dažreiz arī sabiedrisko apspriežu rezultāti. Jaunie enerģijas ražošanas projekti visticamāk nebūs izņēmums, tie piesaistīs lielu sabiedrības interesi un tiem būs nepieciešams sarežģīts plānošanas un projektēšanas process. Saskaņā ar Ekonomikas ministrijas ziņojumu, elektroenerģijas jaudu trūkums kļūs par reālu faktu pārskatāmā nākotnē, tāpēc ĀIPL aicina valdību pēc iespējas aktīvāk turpināt darbu pie abu projektu praktiskas sagatavošanas.

Trešās Enerģētikas tirgus liberalizācijas pasākumu paketes pieņemšana

Eiropas Komisija ir pieņēmusi trešo tiesību aktu paketi ar kopēju mērķi, vērstu uz tālāku ES iekšējās enerģētikas tirgus liberalizāciju. Šī pakete iekļauj sekojošos tiesību aktus:

- Regula, kas nodibinātu ES aģentūru nacionālo energoregulatoru sadarbībai;
- Elektroenerģijas direktīva, ar ko groza un papildina pašreizējo Elektroenerģijas direktīvu 2003/54;
- Gāzes direktīva, ar ko groza un papildina pašreizējo Gāzes direktīvu 2003/55;
- Elektroenerģijas regula, ar ko groza un papildina pašreizējo Elektroenerģijas regulu 1228/03;

- Gāzes regula, ar ko groza un papildina pašreizējo Gāzes regulu 1775/05.

Elektroenerģijas direktīva, ar ko groza un papildina pašreizējo Elektroenerģijas direktīvu 2003/54 dod iespēju spert radikālus soļus, lai nodrošinātu tālāku enerģētikas tirgus liberalizāciju. Viens no visvairāk apspriestajiem pasākumiem ir enerģijas ražošanas un piegādes darbības nošķiršana no pārvades tīkliem. Šim nolūkam saskaņā ar direktīvas prasībām ir jānodala arī tīkla īpašumtiesības un tā ekspluatācijas darbības virziens. Tas īpaši attiecas uz elektroenerģijas tīkla vadības nošķiršanu no piegādes un ražošanas darbībām. Priekšlikumos skaidri norādīts, ka Komisija šajā ziņā dod priekšroku īpašumtiesību nošķiršanai. Tas nozīmē, ka viens un tas pats uzņēmums nevar vienlaikus būt pārvades tīkla īpašnieks un nodarboties ar enerģijas ražošanu un piegādi. Komisija ierosina arī otru iespēju, proti, iecelt „neatkarīgu sistēmas operatoru”, kā rezultātā vertikāli integrēts uzņēmums varētu paturēt tīklu savā īpašumā ar nosacījumu, ka aktīvus faktiski pārvalda no tā pilnīgi neatkarīgs uzņēmums vai struktūra.

Izvērtējot Latvijas enerģijas sektora pagātņi un Latvijas enerģijas tirgus lielumu, kā arī kopējā Baltijas tirgus lielumu un mazo starpsavienojumu jaudu ar pārējiem Eiropas pārvades tīkliem, mēs uzskatām, ka bez augstāk minētajām iespējām, kurām priekšroku dod Komisija, būtu jānovērtē arī citas iespējas. Mēs uzskatām, ka valdībai būtu jāveicina reģionālā Baltijas pārvades operatora nodibināšana (RTO), pieprasot un attīstot detalizētākus noteikumus šāda RTO operatora izveidei un darbībai. Šāda RTO izveide Baltijas valstīs varētu novest pie zināmas atkāpšanās no ES īpašumtiesību nošķiršanas prasību ievērošanas.

Megavati un Negavati

Lielākajā daļā valstu, enerģētikas kompānijas tiek regulētas ar mērķi un likumiem, kas nosaka peļņas daudzumu, ko tās drīkst iegūt. Parasti, jo vairāk elektrības pārdots, jo vairāk naudas šīs kompānijas nopelna. Laikā, kad ir globāli svarīgi samazināt oglekļa izmešus, daudzas enerģētikas kompānijas pasaulē ir motivētas darīt pretējo.

Arī Latvijā būtu iespējams attīstīt tādu iniciatīvu, aprēķinot, cik izdevīgāk būtu taupīt megavatus tā vietā, lai izveidotu jaunas enerģijas jaudu ražotnes. Piemēram, kāds būtu efekts, ja katra mājsaimniecība Latvijā aizvietotu kvēlspuldzes (vidēji 100 vati) ar fluorescējošām spuldzēm (vidēji 27 vati)?

Kalifornijas komunālo pakalpojumu komisija radīja jēdzienu „negavats” (negatīvs vats), attiecinot to uz ietaupīto elektrību. Kalifornijā šo iniciatīvu sauca par negavatu revolūciju.

Pirmais solis šī procesa uzsākšanai Latvijā varētu būt šīs iniciatīvas atbalstīšana regulējošajos vai pārvaldes procesos, attīstot veidus, kā atalgot organizētas patērētāju grupas, enerģētikas kompānijas, kā arī mājsaimniecības, ražotājus un tirgotājus par jaudas prasību un elektrības patēriņa samazināšanu nevis palielināšanu.

Saules enerģija kā viens no alternatīvās enerģijas resursiem Latvijā

2008. gada 19. februārī, Ekonomikas Ministrija nāca klajā ar visaptverošu ziņojumu par jauno spēkstaciju ieviešanas scenārijiem. Vējš un ūdens kā atjaunojamie enerģijas resursi tiek minēti un apspriesti ziņojumā, bet tajā nav nevienas atsauces uz saules enerģiju. Mēs gribētu ieteikt valdībai apsvērt un iekļaut saules enerģiju tās Enerģētikas stratēģijā.

Attīstītās valstīs veic plašu izpēti un daudz investē saules enerģijas nozarē. Saules enerģija ir nepārprotami videi visdraudzīgākais enerģijas avots un tā ātri kļūst ekonomiski arvien konkurētspējīgāka salīdzinājumā ar oglēm. Tā kā pārējā pasaule ir atzinusi saules enerģiju par vienu no tīrajām alternatīvām ilgtermiņā, ir svarīgi, lai Latvija pieņemtu modernu un atvērtu

nostāju saules enerģijas ziņā, kas būtu izdevīgi gan iekšējām interesēm, gan Latvijai kā Eiropas Savienības dalībnieci un pasaules pilsoņi.

Saules enerģija tiek plaši izmantota valstīs, kur ir līdzīgs saules daudzums kā Latvijā (Dānija, Vācijas Ziemeļi). Arī valstis, kurās saules ir vēl mazāk (Zviedrija, Somija), ir izstrādājušas nopietnas solārās enerģijas programmas.

Komerčiālā PV (*photovoltaic*) solārā tehnoloģija izmanto divus enerģijas ražošanas veidus. Biežāk izmantotajā veidā tiek pielietotas kristāliskas silikona šūnas (tādas pašas šūnas, kas tiek izmantotas datoru mikroshēmās). Šis veids vislabāk darbojas platuma grādos, kuros ir procentuāli liels saules starojums visa gada garumā, piemēram, Spānijā vai Eiropas Dienvidos. Otrs PV sistēmu veids izmanto ļoti plānas mikrokristāliskā silikona matricas vai, alternatīvi, tādus materiālus kā varš / indijs / gallijs un selēns. Matricu solārās šūnas ir daudz efektīvākas izkliedētas gaismas apstākļos, kas novērojami Ziemeļu platuma grādos, piemēram, Latvijā. Tikpat svarīgi ir tas, ka pilnīgi komerciāli īstenotā matricu tehnoloģija strauji tuvojas mērķizmaksām – 1\$ ASV par vatu saražotās jaudas (salīdzinot ar 2-4\$ ASV par tradicionālo šūnu veida PV modeļiem). PV sistēmas nodrošina zināmas fiksētās enerģijas izmaksas ļoti ilgam laika periodam. Neviens cits atjaunojamās vai neatjaunojamās enerģijas resursu veids nevar nodrošināt zināmas izmaksas tik tālā laika posmā nākotnē.

Zemāk esošais sarakstā uzskaitīti ar solāro enerģiju saistītos stimuli, kas ieviesti dažās ES valstīs ar tādiem pašiem vai pat sliktākiem gaismas apstākļiem nekā Latvijā:

Beļģija	Ieviesa Zaļos Sertifikātus ar garantētu cenas minimumu: 0.15€/kVh; Flandrija no 2006. gada 1. Janvāra: 0.45 €/kVh uz 20 gadiem. Atbalsta projekti parādās gan kā investīciju subsīdijas, eko piemaksas, nodokļu atvieglojumi un hipotēku samazināšana par procentu likmēm.
Dānija	Veicina zaļās elektrības pielietošanu: 0.08 €/kVh uz 10 gadiem.
Somija	Izsniedz investīciju subsīdijas līdz pat 40% un nodokļu/produkcijas subsīdijas, ja tiek izmantota elektrība no atjaunojamiem enerģijas avotiem.
Vācija:	Valsts regulēto tarifu sistēma PV modeļiem uz 20 gadiem, kas katru gadu samazinās par 5% kopš 2005. gada. Valsts regulēto tarifu sistēma jaunajām instalācijām 2007. gadā: Savrup stāvošās sistēmas: 0.3796 €/kVh Sistēmām, kas domātas ēkām un trokšņu aizsardzības sienām, tarifi ir par 0.10 €/kVh augsāki.
Zviedrija	Izsniedz 70% nodokļu atvieglojumus investīcijām un instalēšanas izmaksām, kas saistītas ar sabiedriskajām ēkām, papildus enerģijas nodokļa atvieglojumiem.

ĀIPL vispārējā rekomendācija valdībai ir uzskatīt atjaunojamos un videi draudzīgos enerģijas resursus (bez CO2 izmešiem) par īpašu prioritāti tās politikā. Bez industriālās enerģijas ražošanas kapacitātes stimulēšanas, ĀIPL atbalsta iedzīvotāju izglītošanu par negatīvo oglekļa ietekmi uz dabu, par spīti tam, ka saules enerģija var arī nekļūt par valsts enerģijas apgādes nozīmīgu daļu. Jo vairāk iedzīvotāji domās par šiem jautājumiem, jo uzmanīgāki un saudzīgāki savā ikdienā viņi būs attiecībā pret vidi un apzināsies, kādas ir sekas viena vai otra enerģijas veida lietošanai. Tāpēc ir ļoti svarīgi līdzsvarot stimulus industriālās enerģijas ražotājiem un individuālajiem patērētājiem. Mēs tāpēc piedāvājam: Mēs iesakām Latvijai nediskriminēt saules enerģijas resursus citu atjaunojamo enerģijas resursu vidū.

1. ĀIPL iesaka Latvijai nediskriminēt saules enerģijas resursus citu atjaunojamo enerģijas resursu vidū (vējš u.c.). Valdībai būtu jāizveido gan ekonomiski, gan administratīvi izdevīgi nosacījumi, lai savienotu individuālos un komerciālos solārās enerģijas ražotājus

ar energotīklu un nodrošinātu viņiem kompensāciju par to enerģijas daudzumu, kas ticis piegādāts energotīklam.

2. ĀIPL iesaka valdībai apsvērt, izvērtēt un īstenot saules enerģijas atbalsta programmas (kā arī citiem tīrajiem atjaunojamiem resursiem, piemēram, vējam) vismaz tādā pašā līmenī, kādā tās ir pieejamas citās Eiropas valstīs, lai veicinātu investīcijas šajā enerģijas veidā. ĀIPL atzīmē, ka gan vēja, gan saules enerģijas atbalstam būtu jābūt augstākā līmenī kā šobrīd, lai iedrošinātu investīcijas šādās iekārtās.
3. Lai ieviestu saules PV paneļus, ir ļoti svarīgi, lai esošās administratīvās procedūras attiecībā uz pieslēgšanos elektrotīklam būtu modernizētas un būtiski vienkāršotas. Tas ir ļoti svarīgi PV sektoram, jo nav jēgas izmantot tādu pašu administratīvo procedūru līmeni tipiskai 3kV PV sistēmai, kāds tiktu izmantots parastai 300MV spēkstacijai.